

תעשיית החמלה

הספרייה להגות דמוקרטית:

מיכאל אורן – שישה ימים של מלחמה (עם הוצאת דביר)
ג'ון אלס – נגד הדקונסטרוקציה
פול ברמן – כוח והאידיאליסטים: מנהיגי מרד הסטודנטים בשלטון
רוברט היילברונר – הפילוסופים הארציים: חייהם, ימיהם ורעיונותיהם של הוגי
הכלכלה הגדולים
אדריאן הייסטינגס – בנייתן של אומות: התנ"ך והיווצרות מדינות הלאום
סמואל הנטינגטון – התנגשות הציביליזציות
מיכאל וולצר – לאומיות ואוניברסליזם
איב שארל זרקא – פרט נאצי בהגותו של קרל שמיט
צ'רלס טיילור – מועקת המודרניות
תומס סואל – יסודות הכלכלה: מדריך לאזרח
תומס סואל – עימות בין השקפות
אלן פינקלקראוט – בשם האחר: הרהורים על האנטישמיות שבפתח
סטיבן פינקר – האינסטינקט הלשוני: כיצד המוח יוצר שפה
מרטין לותר קינג הבן ואחרים – איציות ודמוקרטיה
הנרי קיסינג'ר – דיפלומטיה
הנרי קיסינג'ר – משבר: ניהול מדיניות החוץ במלחמת יום כיפור וביציאה
מווייטנאם
ארווינג קריסטול – מחשבות על השמרנות החדשה
נתן שרנסקי – בזכות הזהות: תפקידה החיוני בהגנה על הדמוקרטיה
נתן שרנסקי – יתרון הדמוקרטיה: על כוחו של החופש לגבור על הרודנות והטרור

© כל הזכויות שמורות

הספרייה להגות דמוקרטית

לינדה פולמן

תעשיית החמלה

מאחורי הקלעים של הסיוע ההומניטרי

תרגום מנשה ארכל

הוצאת שלם, ירושלים התשע"ב

© כל הזכויות שמורות

DE CRISISKARAVAAN / The Crisis Caravan
What's Wrong with Humanitarian Aid?

Linda Polman

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

*Translated with the generous support
of the Dutch Foundation for Literature.*

עורכת סדרה: יעל חזוני
עורך התרגום: ברק בן־נתן
עורכות לשון: רונית בן־דוד, רות צדקיה (לנדאו)
הפקה: מרינה פיליפודי
סדר ועימוד: רונית גולדברג

© 2012

כל הזכויות של המהדורה העברית
שמורות למרכזו שלם, רחוב יהושע בן נון 13, ירושלים
Copyright © 2008 by Linda Polman/Uitgeverij Balans
הספר תורגם ממהדורה המעודכנת, היא המהדורה האנגלית
(Metropolitan Books, NY; Viking, London) 2010 בשנת
English translation © 2010 by Liz Walters

עיצוב עטיפה: אריקה הלבני
Cover Photo © Jacqueline M. Koch/Merlin/Corbis/Visualphotos

הפצה:
מרכזו שלם, רחוב יהושע בן נון 13, ירושלים
טל' 560-5555 (02), פקס 560-5578 (02)
www.shalempress.co.il
דואר אלקטרוני: shalemorder@shalem.org.il

מסת"ב 978-965-7052-47-1 ISBN
דאנאקוד 496-1006
Printed in Israel

תוכן העניינים

7	הקדמה
19	פרק א גומה: "אסון מוסרי טוטלי"
43	פרק ב קדחת חוזים
55	פרק ג אלמש"פים
71	פרק ד יקירי התורמים
104	פרק ה סיוע כנשק במלחמה
115	פרק ו לחמים פליטים
123	פרק ז נשק הרעב
133	פרק ח כשמקבלי סיוע נותנים הוראות
149	פרק ט הונאיסטן
168	פרק י ההיגיון ביסוד העידן ההומניטרי
184	אחרית דבר: הציגו להם שאלות
192	שיח סיוע
232	תודות
234	הערות
244	ביבליוגרפיה
247	מפתח

פרק ה

סיוע כנשק במלחמה

יש לנו רשויות מס שמבקשות לסחוט כסף מאספקות הסיוע שלנו. יש לנו מנהיגי גרילה וכוחות צבאיים למחצה וגנרלים ואנשי ממשל שביסודו של דבר, לא אכפת להם אם אנשים ימותו, כל עוד יוקרתם יוצאת נשכרת.

—יאן אגלנד, לשעבר תת־מזכ"ל־האו"ם לענייני סיוע הומניטרי, מתייחס לאחד האתגרים שעובדי סיוע הומניטריים באזורי מלחמה מתמודדים עמם.¹

על הכביש הראשי שמחוץ לבירה מונרוביה הציבה תנועת המורדים הליברית ('ליברים מאוחדים למען פיוס ודמוקרטיה') מחסומים במרווחים של כמה מיילים זה מזה. השנה הייתה 2002. בכל פעם שהתקרבנו ללוח דוקרנים המונח על האספלט, פתחתי מעט את שמשת החלון והשלכתי בחפזה מבעד לפתח כיכר לחם לבן לא פרוס. או אז קיבלתי ביד מונפת אישור מעבר. על המושב האחורי החזקתי מלאי של כיכרות לחם, שכן המורדים היו תמיד רעבים. הם עדיין לא סיימו את תקופת הגדילה.

משא ומתן לקבלת גישה לאזורי מלחמה מעוטר לא־אחת בסממנים טקסיים יותר. עובד של האו"ם הנוסע בשטחי מערב אפריקה המוחזקים בידי מורדים אמור לדבר עם המנהיג של כל כפר המצוי בקטע הדרך שברצונו לעבור. "השומרים בגבול הכפר אומרים לי תמיד שעליי

להמתין, ומצביעים לעבר גזע עץ כרות. אני מתיישב על הגזע. עובר זמן רב בלי שיתרחש דבר. ואז יוצא מישוהו מבקתה וכיסא על ראשו, ואחריו מגיע מישוהו עם שולחן. מבקתות אחרות מגיחות נשים ובידיהן סירי בישול ועצי הסקה, ואפילו מניפה. הן הופכות את השביל לשטח שוקק ונעים בהחלט. ואז, ברגע שהאורז רותח, מופיע לבסוף האיש בכבודו ובעצמו. החבר'ה שלו צועדים לפניו חמושים ברובי קלצ'ניקוב, כדי לפנות עבורו את השביל החולי מילדים ומעזים. הוא מתיישב על הכיסא, שהוצב קודם לכן סמוך לסיר האורז. הוא מסתכל לכל הכיוונים אך נמנע מלהביט בי. הוא מלטף את כרסו ברוב חיבה ומותיר את המשא ומתן לסגנו. התשלום שונה מכפר לכפר. נתקלתי כבר בראשי כפרים שהתירו את המעבר תמורת עט כדורי. אבל אירע גם שלא הצלחתי לצאת מהעניין אלא לאחר שהבטחתי להטיס את אשת המנהיג למסע קניות בעיר הבירה במסוק של האו"ם."

אין גישה לאזורי מלחמה ללא תשלום, תהא הצורה שילבש אשר תהא. הדבר נכון במיוחד לגבי איש סיוע הומניטרי. ראשי מיליציות מנסים לנכות לעצמם פלח גדול ככל האפשר מערכם של מצרכי הסיוע. במהלך המשא ומתן שניהל פעם אחר פעם עם ארגונים לא-ממשלתיים בינלאומיים בליבריה, תבע לעצמו צ'רלס טיילור, שכיהן כנשיא באותה עת, 15 אחוזים מערך הסיוע, במזומן.² ככלות הכל, קרבנות המלחמה הליבריים אינם היחידים שצריכים לאכול. גם חייליו של טיילור צעדו על קיבתם... בסומליה, דמי הכניסה לאזורי הלחימה שגבו ראשי מיליציות הגיעו לכדי 80 אחוז מערכם של מצרכי הסיוע. ולדברי ראש משלחת האו"ם לדרום אפגניסטן, טַלְתַּק מְסַאדִיקוֹב, ארגוני סיוע במחוז אורוגן נאלצו למסור לטאליבאן יותר משליש מהסיוע במוזן ובעזרה חקלאית.

מתוך אומדנים עולה כי חיילים אינדונזים נטלו לעצמם 30 אחוזים לפחות מהסיוע אחרי הצונאמי במחוז אַצְ'ה; 30 אחוזים הם גם הנתח הממוצע מתקציב המדינה של המשטר הצבאי האינדונזי ש"נעלם" מדי שנה בשנה. זמן קצר אחרי הצונאמי, תושבי אצ'ה ראו חיילים שמכרו לסוחרים מקומיים שקי אורז שנתרמו; כמו כן, הגיע מכול של דיווחים

על היעלמותם של מצרכי סיוע, עוד בטרם נפרקו במלואם בנמל התעופה של פְּנְדָה אָצ'ה. עלווי שיהאב, הפקיד הבכיר ביותר לתיאום מקרי אסון, הכחיש את דבריהם של תושבים במחוז אצ'ה על כך שהם סובלים מרעב כתוצאה מגניבות שכאלה. "אני יכול להבטיח לך שאף אחד לא מתהלך כאן רעב, חוץ ממני. עדיין לא אכלתי היום ארוחת צהריים".

מההכנסות שמניב המשא ומתן שלהם עם ארגוני סיוע לא־ממשלתיים, הפלגים לסכסוך מזינים את עצמם ומחמשים את עצמם ואף קונים להם תמיכה. ללא תלות בתוצאות, באורכן של המלחמות ובאכזריות שלהן, ארגונים לא־ממשלתיים ואלמש"פים – ולמעשה גם עיתונאים – חופשיים לעשות לפי שיקול דעתם הסכמים, בריתות, חוזים ועסקאות עם מתחזים לנשיאים, ראשי שבטים, מפקדים צבאיים, עושי צרות, מנהיגי מורדים, צ'יפים, מתקוממים, תאי טרור, גנרלים ילדים, ראשי פלגים, מנהיגי מיליציות, בוסים של סיעות, מפקדי טרור על־לאומיים, דמויות מפתח במשטר, לוחמי חופש ודמויות מהעולם התחתון שהפכו לאנשי צבא למחצה במישור הכפרי, האזורי והארצי. "טרטוריות הומניטריות" באזורי מלחמה הן שווקים חופשיים שכל אחד רשאי להציב בהם דוכן סיוע משלו, כל עוד הוא מסוגל להגיע להסכמות עם בעלי עמדות כוח מקומיים באשר לתנאי פעילותו. העסקאות עם צדדים לסכסוך מתוארות לפעמים כ"לחיצת ידיים עם השטן".

אין שום כללים, שום מגבלות ושום דרישה להבין במידה כלשהי את מאזן הכוחות המקומי, או לתאם משהו עם צדדים מעורבים אחרים, בכללם סוכנויות סיוע הומניטריות. למען האמת, לא אחת בוחרות סוכנויות סיוע להימנע מלדון בפרטים עם ארגונים עמיתים, מטעמי תחרות ויחסי ציבור.

סוכנויות סיוע המתכוונות לבצע פרויקטים למען קרבנות, למשל בסומלילנד ובפונטלנד, חבלים שכבר פרוסו מסומליה, עלולות להידרש לקבל את תביעותיהם של כחמישה נשיאים וכתריסר ראשי ממשלה יריבים במינוי עצמי – שכל אחד מהם מבקש לשתות את דמם של

האחרים. בכל רגע יכולים להתווסף עוד ועוד מנהיגים מטעם עצמם: בשיחות השלום האינוסופיות בניירובי יש ימי שיא, שבהם משתתפים במשא ומתן לא פחות משישים מועמדים לנשיאות. ניסיונות של נציג האו"ם לסיוע הומניטרי למצוא מישוהו בסומלילנד, שיהיה בעל סמכות לשאת ולתת על תנאים לאספקת מצרכים, הידרדר בשלב מסוים לפגישה סוערת עם ארבעים ושמונה מה"גנרלים" של האזור, שכל אחד מהם העמיד תנאים משלו לאספקה. "הם חמדו את אור היום שכל אחד מיריביהם נהנה ממנו, ועל אחת כמה וכמה את הקרדיט על המרפאות ומתקני המים שהצענו לבנות".

כל מי שיסרב להקשיב לגנרלים בגרוש כגון אלה עלול להסתבך בצרות. מנהיגיהם רבייהעוצמה של הקבוצה האתנית הקָמה במזרח קונגו החליטו להתיר את בואם של ארגוני סיוע בינלאומיים רק אם יסכימו לא לתת דבר לאויביהם, בני לנדו, חרף העובדה שאלה האחרונים היו זקוקים לסיוע דחוף יותר בעליל. בשנת 2001 נרצחו שישה עובדי הצלב האדום שסייעו בכל זאת לאנשי לנדו; בתגובה על כך השעה ארגון 'רופאים ללא גבולות' את פעילותו באזור.

בצפון סרי לנקה שסוע הקרבות, הבנייה מחדש לאחר הצונאמי הייתה בלתי אפשרית מבלי לקיים משא ומתן עם תנועת המורדים, 'הנמרים הטמילים'. הזרוע ההולנדית של 'קריטאס' בנתה מגורי חירום בשטחי המורדים. "שילמנו תוספת של עד עשרים וחמישה אחוזים מהמחיר. כל הכסף הזה הלך ל'נמרים'", סיפר מנהל העבודה ההולנדי. בכל פעם ש'קריטאס' הביא לאזור חומרי בנייה, גבו ה'נמרים' מס יבוא. אנשי הסיוע נאלצו להעביר את כל המטענים אל משאיות של המורדים הטמילים, שהנהגים שלהן היו 'נמרים', והבנאים ששכר 'קריטאס' נאלצו לשלם מס הכנסה ל'נמרים' ולרכוש את החול שלהם במקום מסוים. לבעלים של מחצבת החול היו יחסים הדוקים עם ה'נמרים'. "אתה מוצא את עצמך בסיטואציה שהיא סוג של מאפיה".

ארצות מערביות רבות מכלילות את 'הנמרים הטמילים' ברשימת קבוצות הטרור, ומומחים לזכויות אדם תיארו אותם כ"ארגון פשיסטי", המתעלם מכל זכויות אדם שהן. ארגון 'קריטאס' החליט שעניינים

שכאלה חורגים מתחום סמכותו והמשיך במשא ומתן ללא התחבטות. "רצינו לעזור לאנשים שנפגעו; זו הייתה מטרתנו. לא הטרידה אותנו יותר מדיי העובדה שפירוש הדבר הוא מימון ה'נמרים'".

ארגון 'קריטאס' גם לא היה צריך לדאוג יותר מדיי לגבי רמת ההוצאות שלו, שכן בעקבות הצונאמי גייסה קרן הצדקה מיליוני יורו בכנסיות הולנדיות. "כך שאין כל השפעה לעשרה אחוזים לכאן או לכאן"³.

ביוגוסלביה לשעבר ויתרה נציבות האו"ם לפליטים על 30 אחוז מסך ערך הסיוע שלה לטובת הכוחות המזוינים הסרביים. בהוראתה של רפובליקה סרפסקה עוכבו שיירות הסיוע שעשו את דרכן מקרואטיה אל העיירות והכפרים החרבים של בוסניה במחסומים סרביים. בכל פעם שנעצרה שיירה כזו, חיילים ואנשי מיליציה רעבים רוקנו חלקים נוספים מהמצרכים שנשאה.⁴

מהרגע שנכנסים לאזור מלחמה, דרוש עיוורון לענייני מוסר. ראשי מיליציות ומשטרים מציפים את הארגונים הלא-ממשלתיים במסים, שלא אחת מומצאים בו במקום: מכסי יבוא על מצרכים וציוד סיוע, מסי דרכים ורשיונות למכוניות ומשאיות. התמורה הולכת היישר לקופות שלהם. צ'יפים וגנרלים מבקשים תכופות פיצוי על השימוש של ארגוני הסיוע במים ממשאבות של כפרים. קיימים אפילו מסי על "שימוש" בילדים לצורך מתן חיסונים ולצורך שיקום נפגעים.

מכרה זהב נוסף הוא שערי החליפין המיוחדים הנקבעים למטבע זר בכיסים הומניטריים. כך למשל, במהלך מבצע הסיוע לכורדים של צפון עיראק, המחלקות ההומניטריות של האו"ם נדרשו לנהל את העסקאות שלהם במטבע המקומי בשער החליפין הרשמי, ובכך אפשרו למשטרו של סדאם חוסיין להרוויח 250 מיליון דולר בשנת 1992 לבדה.⁵

כל אימת שמופיעים ארגוני סיוע, לפתע מתחילים מנהיגים פוליטיים, צבאיים ועסקיים מקומיים להסתובב במכוניות יקרות ולבנות בתים

פרק ח

כשמקבלי סיוע נותנים הוראות

המורדים הם כמו דגים, הכפרים הם כמו מים לדגים. אנחנו מרוקנים להם את הבריכות.

—אחמד הארון, שר המדינה הסודאני לעניינים הומניטריים,
על הטיהור האתני בדרפור

סופה של המלחמה הקרה הביא עמו חופש, במידה לא־מועטה גם לארגוני הסיוע ההומניטרי. חלוקת העולם למזרח ולמערב הפכה את המלחמות למפגשים פרטיים פחות או יותר בין מעצמות העל, וארגוני הסיוע פעלו בעיקר בפריפריה — לדוגמה, במחנות פליטים בפאתי אזורי המלחמה. מאז 1989 ונפילתה של חומת ברלין, הצדדים הלוחמים עצמם הם המופקדים על שערי "הטריטוריות ההומניטריות" שלהם. לאומנים אתניים או דתיים מחוצפים יכולים ללמוד לקח אחד או שניים ממנהיגי אתיופיה וסודאן באשר לדרכים הטובות ביותר לניצול ארגונים לא־ממשלתיים ולחליבתם עד תום בסדר העולמי החדש.

בצורת מתמשכת הייתה רק אחת הסיבות לרעב הגדול שהכה באתיופיה ב־1984. סיבות חשובות יותר היו מלחמות האזרחים בין חיילי הממשלה ובין מורדים במחוזות הצפוניים — אריתריאה וטיגרה. המורדים החזיקו מעמד בעזרת תומכיהם בכפרים, שסיפקו להם מזון,

מים, מקומות מסתור ומגויסים חדשים. המשטר הסטליניסטי של מנג'יסטו היילה מְרִים הבחין בהזדמנות להרוג שתי ציפורים במכה אחת. באמצעות עקירת הכפריים מהצפון ודחיפתם דרומה, לשטחים המוחזקים בידי הממשלה, יוכל המשטר להשיג בו בזמן שתי מטרות: ניתוק המורדים מתומכיהם, והזרמת שפע גדול של כוח עבודה זול, אולי אפילו בחינם, אל המיזמים החקלאיים הגדולים בבעלות הממשלה שבדרום המדינה.

חיילי הממשלה סגרו את האזור הצפוני וניגשו למלאכה. הם ירו למוות בגברים ובנערים. הם אנסו נשים ונערות וכתרו להן איברים. הם הטילו פעוטות למדורות. הם העלו באש בתי ספר ומרפאות, שחטו בעלי חיים, שרפו אסמי תבואה והרעילו מקורות מים בגוויות של בני אדם ובהמות.

לאחר שהרעב היה לעובדה מוגמרת והמוני פליטים החלו בנדידתם, הזמין המשטר את התקשורת הבינלאומית לבוא ולהסריט את "הדרמה ההומניטרית". מיליונים היו על סף מוות. "בגלל הבצורת", נימק דובר הממשלה בראיונות. הפתרון לבעיה, כך הסביר המשטר, הוא לבנות מחנות קליטה עבור הניצולים ולפנות אותם אליהם מן הצפון לדרום, הרחק מהאזורים מוכי הבצורת. כדי להוציא לפועל מבצע כביר כזה, המשטר היה זקוק לכסף. התמונות של ילדים צפון אתיופיים גוועים ברעב, ששיגרו כתב הבייביסי מייקל בֶּרַק והצלם מוחמד אמין באוקטובר 1984, היו בבחינת יריית הפתיחה למסע גיוס כספים בינלאומי.

הבייביסי נאות לשדר קטעים של "סרטי רעב" מטעם 'ועד החירום למקרי אסון', ארגון גג המאגד סוכנויות סיוע, בכללן הצלב האדום הבריטי, 'להציל את הילדים' ו'אוקספם'. בדומה לכמה עיתונאים אחרים באתיופיה באותה עת, בֶּרַק ראה במלחמה באתיופיה "סיפור משני" שעשוי לסבך את מאמצי הסיוע. סיפור על קרבנות בצורת יביא לגיוס כסף רב יותר מאשר סיפור על "עוד מלחמה אפריקנית מטופשת", כפי שאמר בֶּרַק שנים לאחר מכן. והעיתונאי דניאל וולף כתב בעיתון ספּקטייטור מיום 23 באוקטובר 2004 את הדברים האלה:

כשדיברתי עם מייקל פֶּרְק בשלהי שנות התשעים, הוא... היה בדעה שמלחמות "סיבכו את העניינים"... הוא בהחלט הסכים שהצנזורה העצמית גזרו על עצמם עיתונאים שיחקה תפקיד בכתבות שלו ושל אחרים באותה עת: "אתה צריך... להגיע לכלל החלטה, האם הסיפור המקביל הזה הוא בעל חשיבות כלשהי? וגם, בשולי התודעה שלך נמצא השיקול הבא: אם אדגיש יתר על המידה את הצד השלילי של הסיפור, הרי שאהיה אשם בכך... שאנשים לא ישמחו להיפרד מכספם".

שתי הממשלות התורמות החשובות ביותר באותן שנים – בריטניה, בראשות מרגרט תאצ'ר, וארצות-הברית, שרונלד רייגן אחז בה בהגה השלטון – סירבו לתמוך במשטר "המהפכני" באתיופיה עם התכנית ליישוב מחדש שלו, והעדיפו לתעל כספי סיוע דרך ארגונים פרטיים. כך עשו גם כוכבי פופ. בדצמבר 1984, כחודשיים לאחר שידור כתבות הטלוויזיה של פֶּרְק, הגיע השיר "האם הם יודעים שעכשיו חג המולד?" בביצוע להקת 'באנד אייד' של בוב גֶ'לדוף, למקום הראשון במצעדי הלהיטים בכל העולם המערבי. ההכנסות ממכירת התקליטים, כ-9.3 מיליון דולר, הוקדשו ל"קרבות הבצורת" באתיופיה. בעקבות זאת החלו, ביולי 1985, מופעי ה"לייב אייד" של גלדוף בכל רחבי אירופה וארצות-הברית. "להאכיל את אפריקה" הפך למסע-צלב אפולטי גדול. הסכומים שקיבלו אמני ה"לייב אייד" מהקהל במופעים הסתכמו ביותר מ-104 מיליון דולר. את הכסף, שהגיע מתורמים פרטיים, הוציאו ארגונים לא-ממשלתיים פרטיים – שצייתו הפעם לתנאים שהציג מקבל הסיוע, הלא הוא המשטר האתיופי, ולא לתנאים של הממשלות התורמות.

אלפי עובדי סיוע ועיתונאים מערביים טסו לאתיופיה יחד עם הכסף. הם אולצו להמיר את הדולרים שלהם למטבע המקומי בשער חליפין נוח למשטר, ודי היה בהכנסות אלו בלבד כדי להזין את מכונת המלחמה האתיופית. מוזן סיוע שהביאו ארגונים לא-ממשלתיים שימש כפתיון שנועד למשוך כפריים מורעבים אל המחנות. אלה הוחזקו שם בהמתנה להגלייתם לחוות הממשלתיות בדרום, שם היו עתידים להיות

עובדי כפייה. צבא הממשלה ששמר על המחנות נטל לעצמו חלק מן המזון, ואף הפקיע משאיות של ארגוני סיוע להסיע בהן אנשים אל מחוץ למחנות.

המסע הכפוי דרומה נמשך חמישה ימים בממוצע. השתתפו בו כשש מאות אלף איש, ומאה אלף מהם בערך מתו בדרך. בנובמבר 1985, העיתון האירי אייריש טיימס הביא את המספר הזה לידיעתו של יוזם "לייב אייד", בוב גלדוף. הזמר הגיב במשיכת כתף. "בהקשר ושל הרעב, המספרים האלה לא מוזעזעים אותי", אמר לכתב. זמינות הסיוע הייתה חשובה יותר מן הנסיבות שבהן היה הכרח לספקו. "אילו לייב אייד היה קיים בזמן מלחמת העולם השנייה, ואילו שמענו שאנשים מתים במחנות ריכוז, האם היינו מסרבים לספק מזון ותמיכה לאותם מחנות? מובן שלא!" אמר גלדוף.¹ אבל כפי שהיה מן הסתם קורה גם בגרמניה הנאצית, הנהלת המחנות באתיופיה החליטה איזה חלק מהסיוע יגיע לידי צוות העובדים שלה ואיזה חלק ממנו יגיע לאסירים. במחנות מסוימים, שבהם הגירושים נתקלו בהתנגדות, חיילי הממשלה סגרו את מרכזי חלוקת המזון של הארגונים הלא-ממשלתיים הבינלאומיים, כך שאנשים החלו שוב לרעוב ושינו בעל כורחם את דעתם. במחנות אחרים נאסר על ארגוני הסיוע להאכיל ילדים מורעבים להורים שהעזו לצאת למאבק. כאשר באחד המחנות, בשלהי 1985, גוועו כששת אלפים ילדים ברעב, אף שהיה די והותר מזון עבורם, רופאים ללא גבולות' הצרפתי לא היה יכול לשאת זאת עוד. הסניף הצרפתי, שהשווה את אתיופיה לקמבודיה בשלטון החמר רוז', עזב את הארץ.

סוכנויות סיוע אחרות הפנו את מבטם הצדה, עמדו איתן מול הביקורת הגואה בעיתוני המערב ונתרו באתיופיה, תוך ביטויי התנגדות ל"ניסיונות ציניים" מצד מבקריהם "לשוות לסיוע צביון פוליטי". עם אלה שהחליטו להישאר נמנו 'קרן הסיוע האקונומית ההולנדית' והצלב האדום ההולנדי. בנוגע לתוכחות שארגוני סיוע מאפשרים למשטר לתמרן אותם אמר דובר הקרן ההולנדית, "אני רואה בזה האשמה לא-צודקת באופן קיצוני. ואני סבור שהיא עושה עוול למטרה

הראשונה במעלה של הארגונים ההומניטריים: לסייע לאנשים נזקקים". מתוך מורת הרוח שביטא ראש המחלקה לעניינים בינלאומיים של הצלב האדום ההולנדי ניתן היה לשמוע הד למשנתו של אנרי דונאן: "הדרג הפוליטי מתנער מאחריות, ואז מטיחים בארגוני סיוע הומניטרי שהם גורמים להימשכותה של המלחמה!"²

בניתוח האירועים שערך 'אוקספם', אחד מארגוני הסיוע הגדולים ביותר בשטח, הוא הסתפק בהעלאת שאלות בדבר "החיפזון, ההיקף והעיתוי" של תכנית ההגירה הממשלתית. "האם הם יודעים שעכשיו חג המולד?" והקונצרטים של "לייב אייד" הכפילו את ההכנסות השנתיות של 'אוקספם' והעלו אותן ליותר משלושים וחמישה מיליון דולר בתוך שנה.

איש אינו יודע בוודאות כמה נפשות אבדו בסופו של דבר במהלך "מבצע ההצלה" למען אנשי צפון אתיופיה. האומדנים נעים בין שלוש מאות אלף נספים לכל היותר ובין מיליון נספים ומעלה.

בערך באותו זמן שבו התנהל מבצע הטיהור בצפון אתיופיה, יישם המשטר הסודאני השכן אסטרטגיה דומה בדרום סודאן. גם שם היו מורדים שהיה הכרח לעקור את התומכים שלהם מכפריהם. ב־1982 פלשו לאזור כוחות צבא ומיליציות, ופתחו במסע טרור שנמשך שנים. כפרים עלו באש. מיליונים נמלטו כדי להציל את חייהם. בתחילה הרחיקו דרומה, ולאחר מכן חצו את הגבולות לתוך צפון קניה ואתיופיה. רוב הפליטים הגיעו בסופו של דבר למובלעות מלוכלכות ומאוכלסות יתר על המידה בשטחי סודאן, שכונו "כפרי שלום", ושם כיתרו אותם חיילי הממשלה. השלטונות הצהירו כי תושבי ה"כפרים" האלה הם קרבנות של "בצורת".

בשנת 1989 המשטר, המורדים והאו"ם חתמו על הסכם בדבר אספקת סיוע לכפרי השלום. השלטונות התירו אספקה דרך האוויר בלבד. וכך מותר היה לדחוף שקי מזון אל מחוץ למטוסים אך ורק מעל אזורים שאישר המשטר.

ביבליוגרפיה

- Adelman, Howard. "Why Refugee Warriors Are Threats." *Journal of Conflict Studies* 18:1 (Spring 1998).
- Baaijens, Arita. *Woestijnnomaden: trektocht door Sudan*. Amsterdam: Contact, 2003.
- Clemens, Michael A., Steven Radelet, and Rikhil Bhavnani. "Counting Chickens When They Hatch: The Short-Term Effect of Aid on Growth." Working Paper 44, Center for Global Development, Washington, D.C., 2004.
- Cooley, Alexander, and James Ron. "The NGO Scramble: Organizational Insecurity and the Political Economy of Transnational Action." *International Security* 27:1 (Summer 2002): 5-39.
- Dallaire, Roméo. *Shake Hands with the Devil: The Failure of Humanity in Rwanda*. Toronto: Random House Canada, 2003.
- Dam, Bette. *Expedite Uruzgan—de weg von Hamid Karzai naar het paleis*. Amsterdam: De Arbeider spers, 2009.
- Dunant, Henri. *A Memory of Solferino*. Geneva: ICRC, 1863.
- Easterly, William. *The Elusive Quest for Growth: Economists' Adventures and Misadventures in the Tropics*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2002.

- Eggers, Dave. *What Is the What: The Autobiography of Valentino Achak Deng, a Novel*. San Francisco: McSweeney's, 2006.
- Frerks, G., B. Klem, S. van Laar, and M. van Klingeren. "Priciples and Pragmatism: Civil-Military Action in Afghanistan and Liberia." University of Utrecht, Netherlands, and Cordaid, May 2006.
- Glaser, Max. "Negotiated Access: Humanitarian Engagement with Armed Nonstate Actors." Carr Center for Human Rights Policy, Harvard University, May 2004.
- Gutman, Roy, David Rieff, and Anthony Dworkin, eds. *Crimes of War: What the Public Should Know*. 2nd ed. New York: Norton, 2007.
- Ignatieff, Michael. *The Warrior's Honor: Ethnic War and the Modern Conscience*. New York: Metropolitan Books, 1998.
- Jacques, Andy, ed. *The Politics of Poverty: Aid in the New Cold War*. London: Christian Aid, 2004.
- Kent, Randolph C. *Anatomy of Disaster Relief: The International Network in Action*. London: Pinter Publishers, 1987.
- Klingeren, Marleen van. "Communication in Conflict: NGO-Military Communication in Afghanistan and Liberia." Development Studies, Radboud University, Nijmegen, Netherlands, 2007.
- Large, David, ed. *Corruption in Postwar Reconstruction: Confronting the Vicious Circle*. Beirut: Lebanese Transparency Association, 2005.
- Lingsma, Tjitske. *Het verdriet van Ambon: een geschiedenis van de Molukken*. Amsterdam: Balans, 2008.
- Maren, Michael. *The Road to Hell: The Ravaging Effects of Foreign Aid and International Charity*. New York: Free Press, 1997.
- Mills, Kurt, and Richard J. Norton. "Refugees and Security in the Great Lakes Region of Africa." *Civil Wars* 5 (Spring 2002): 1-26.
- Nijhuis, Minka. *Het Huis van Khala: een familie in Bagdad*. Amsterdam: Uitgeverij Balans, 2008.
- Power, Samantha. *Chasing the Flame: Sergio Vieira de Mello and the Fight to Save the World*. New York: Penguin, 2008.
- Rieff, David. *A Bed for the Night: Humanitarianism in Crisis*. New York: Simon and Schuster, 2002.
- Small, Hugh. *Florence Nightingale: Avenging Angel*. New York: St. Martin's Press, 1998.

- Stedman, Stephen J., and Fred Tanner, eds. *Refugee Manipulation: War, Politics, and the Abuse of Human Suffering*. Washington, D.C.: Brookings Institution, 2003.
- Terry, Fiona. *Condemned to Repeat?: The Paradox of Humanitarian Action*. Ithaca, N.Y.: Cornell University, 2002.
- The International Response to Conflict and Genocide: Lessons from the Rwanda Experience*. London: Steering Committee of the Joint Evaluation of Emergency Assistance to Rwanda, 1996.
- Thompson, Allan, ed. *The Media and the Rwanda Genocide, with a Statement by Kofi Annan*. London: Pluto, 2007.
- Veen, Roel van der. *Afrika: van de Koude Oorlog naar de 21e eeuw*. Amsterdam: KIT Publishers, 2004.
- Waal, Alex de. *Famine Crimes: Politics and the Disaster Relief Industry in Africa*. London: African Rights and the International African Institute, 1997.
- Watt, Patrick. "Millstone or Milestone? What Rich Countries Must Do in Paris to Make Aid Work for Poor People." ActionAid International UK and Brussels/Oxfam GB, Paris, March 2005.

מפתח

- 120-119, 113, 107, 105-104
143-142, 140-137, 131, 122
176-173, 169-155, 153, 146
207, 197, 194-193, 182-179
225, 218, 216-215, 212, 209
231
'אונר"א' 117
אמנת האו"ם למניעת פשע
של רצח עם ולהענשת
מבצעיו 216
אמנת האו"ם נגד שחיתות 229
ברטון וודס 200
'יוניצ"ף' 102, 89, 71, 56, 28
200, 175, 131, 127, 111
'כוח ההגנה' 211, 122
מועצת הביטחון 78, 145, 239,
242-241
המטה בבגדאד 156
המשלחת בליבריה (UNMIL)
209, 101-100
משלחת הסיוע לאפגניסטן 155
- 60 דקות (תכנית טלוויזיה) 131
אג'לו, אלדו 115
אגלנד, יאן 225, 169, 104, 55
אדיס אבבה 144-143, 141, 78
'אדם לאדם' 130-129
'הארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח
כלכלי' ('אוראייסידי') 16,
235, 230, 193
'אוראייסידי' (ראה 'הארגון לשיתוף
פעולה ולפיתוח כלכלי')
אובמה, ברק 164
אוגדן 145, 141-140
אוג'וקוו, צ' אודומגוו 124
אוגנדה 193, 129, 41, 34, 23
אוויאט, מרק 223
אוונגליוס דתי 78, 64
אולברייט, מדלן 131
אולי 128-126
'האומות המאוחדות' (ראה גם 'תכנית
המוזן העולמית') 35-34, 30, 27,
74-73, 55, 46, 43, 41-40, 37

32 'אינטרמווה'	משלחת הסיוע לרואנדה
איסטרלי, ויליאם 52	34 (UNAMIR)
איראן 158, 121, 62	'נציבות האו"ם לפליטים'
אל סלבדור 120	39, 29, 27-25 (UNHCR)
אלבנים 130	, 108, 102, 77, 71, 46-45
אליבשיר, עומר חסן 145, 147-	, 130, 121-120, 117, 115
148	, 224-223, 219, 211, 169
אלג'יה, ג'ורג' 49	242
אלמשיף 237, 106, 70-55	העצרת הכללית 85
'אליקאעידה' 155	תכנית הפיתוח 16, 56, 127,
אמין, מוחמד 134	172
אמנות ז'נבה 13, 124-123, 128, 155,	אוניברסיטת ראדבאוד בניימכן, 'המרכז
216, 202, 190	לענייני פיתוח בינלאומי' 61
'אמנים ללא גבולות' 41	אוסלו 143
אמסטרדם 236, 190, 113, 30	'אוקספם' 17, 28, 33, 46, 51, 127,
אן-ראס זורנאל (תכנית חדשות	216, 200, 137, 134
הולנדית) 51	אורוגוון 167, 105
אנגולה 129, 120, 41	'או'אנס פראנס פרס' (סוכנות ידיעות)
'אנדיקפ אנטרנסיונל' 75, 79-81,	237, 158, 59
183	אזור האגמים הגדולים 22-23, 27,
אנדרה טיידן (ומנים אחרים. תכנית	235, 209, 34
טלוויזיה) 62-63	איבו, בני שבט 125
אפגניסטן (ראה גם קאבול; טאליבאן)	'האיחוד האירופי' 144, 153, 221-
, 120, 110, 105, 63, 42, 17-14	231, 229, 222
, 193, 184, 182, 167-151, 144	'האיחוד האפריקני' 78, 153, 219,
, 221, 209, 207, 198, 196-195	איטליה 229, 226
240, 236, 230, 228-227	איי קיימן 227
משרד התכנון 158	איידס 39, 52, 65, 67, 175, 193,
אצ'ה, מחוז באינדונזיה 65, 106-105,	221, 218-217, 197, 195
221, 208	איין ונדאן (תכנית טלוויזיה) 51
'אקילבר' 28	אייריש טיימס 136
'אקסיון קונטר לה פן' 39, 112	אילידוה (פרוור של סרייבו) 130
'אקשן אייד' 28	אינדונזיה 65, 236
'הארגון הבינ-כנסיתי לפיתוח	אינדיפנדנט 25, 28
ולשיתוף פעולה' (ICCO) 164	'אינטראקשן' 150

- 166, 207, 219-220, 230,
236-235
הפנטגון 166
צבא 34, 123, 149, 166, 228
קבוצות דתיות בתוכה 63-64,
77-78, 201
'שירות המחקר של הקונגרס'
160
רשויות מס ההכנסה 61
אתיופיה 14, 17, 78, 118, 133-137,
140-141, 143-144, 186, 200

באואר, פיטר 184
בגדאד 156, 197, 227
בו (עיר בסיירה לאון) 68
בוג'אמה, שרלי 95-96
בוטרוס־דאלי, בוטרוס 34, 46, 48
בונו (זמר) 198-200
בוסניה 59, 61, 108, 122, 130, 209,
221
בוסניה־הרצגובינה 227
בוצואנה 229
בורונדי 23, 118, 209
בורמה (ראה מיאנמר)
בורקינה פאסו 30
בוש, ג'ורג' (הבן) 149-151, 164,
166, 198, 201, 216, 221, 240
בחר אל־גוזאל 138
ביאפרה 49, 124-129, 170
בייביסי 49, 51, 134, 144, 181-182
ביירות 49
בית הדין הפלילי הבינלאומי בהאג
145-146, 148
בלייר, טוני 143-144, 197-199, 243
'בלקוטר' 159
- 28, 56
'הארגון הבינלאומי להגירה' (IOM)
39, 40
'הארגון העממי של דרום־מערב
אפריקה' 120
ארגונים לא־ממשלתיים (ראה גם
ארגונים לא־ממשלתיים
בינלאומיים) 14-16, 48, 51, 68,
74-75, 80, 94, 106, 109-113,
117, 119-122, 127, 133, 135,
138, 140, 142-145, 148, 150,
152, 155, 158, 187-188, 190,
198, 207-208, 217, 220, 222,
226, 229, 240
ארגונים לא־ממשלתיים בינלאומיים
14, 16, 105, 109, 117-121, 142,
145-146, 148, 153-154, 156,
165
אריתריאה 118, 133, 221
ארמיטג', ריצ'רד 151
ארמסטרונג, לאנס 225
ארצות־הברית 120, 131, 159-160,
182, 216, 223, 226
ואתיופיה 135, 144
והבנק העולמי 200-201
'הוועד לפליטים של ארצות־
הברית' 139
וכרותי איברים מסיירה לאון 77-
83, 87, 90
וקבוצת השבע (G7) 226
החוב שאפריקה חבה לה 198-
199
משרד ההגנה 65, 160
הסיוע ממנה 34, 46, 50, 62-63,
81, 83-87, 144, 149-151,

- במיאן, מחוז באפגניסטן 157-158
 בנדה אצ'ה 106
 בנין, רפובליקת 30
 'הבנק העולמי' 112, 158, 173, 175,
 199-201, 207, 229, 231, 240-241
 בר, ד"ר מילארד 139, 239
 בראון, גורדון 198
 בראון, שרמן 77
 בראונס, ליי 50
 ברהימי, לאחדר 156
 ברורצ'ס, פיטר 49
 ברטו, אריק 101
 בריטניה 11, 49, 61, 135, 139, 143-
 144, 197, 199, 203, 219, 221,
 226, 235-236, 240
 ברייברס, טום 164
 הברית הצפונית 109
 ברק, מייקל 134-135, 144
 ברתיום, כריסטיאן 172
 גאנה 61, 76, 176, 229
 גאני, אשרף 207, 213
 ג'אקה, לאמין ג'וסו 97-98
 גבון 124
 הגדה המערבית 117
 גואון, יעקובו 124, 128
 ג'ובה 139
 גודה 141
 ג'ולי, אנג'לינה 200
 גומה 19-45, 49-50, 53, 60-61,
 115-116, 120, 169, 179, 184,
 188-186, 196, 217, 234
 ג'ונסון, לינדון 49
 ג'וארי-אייאל' 28
 ג'ימבי בי 175
 גישה הומניטרית, הגדרתה 202
 גלדוף, בוב 135-136, 143, 198-
 199
 'באנד אייד' (להקה) 135, 199
 ג'מייקה 62
 גרדיאן 150, 215
 גרהאם, ג'ון 172
 גרמניה 28, 40, 62, 78, 93, 136,
 186, 221, 226, 235
 דאודן, ריצ'רד 25, 28, 49
 דאלייר, גנרל רומיאו 169-170
 דאמבה (ילדה ממחנה מוריי טאון)
 102-103
 דברים כהווייתם (תכנית טלוויזיה)
 85
 דה פולקס קרנט (עיתון הולנדי) 49,
 164, 236
 דה-יברקה, רושין 89
 דהיזאל, אלכס 138
 דה-מיליאנו, ז'אק 53
 דואמאנדה 149
 דובליה, פרנסואה ("פאפא דוק") 124
 'הדוגלים בפיתוח אנושי לקראת
 היסמכות עצמית בסירה
 לאון' 77
 דונאן, אנרי 7-15, 58, 137, 186
 דידס, ויליאם פרנסיס 51
 דיילי (בירת מזרח טימור) 131
 'דינקורפ' 159
 דמולי, גאני 213
 דנאנג 141
 דנמרק 221
 דסנטיס, כרמיין 86-87

214 וייטינג, אלכס	110 דקאר
וייטנאם 80	דרום אפריקה 120, 171, 217, 219,
וייסמן, פבריס 154	229
ויירה דה-מילו, סרג'ו 156, 122	דרום קוריאה 236, 50
וינפרי, אופרה 102-103	דרפור 7, 48, 61, 63, 69, 101-102,
ומבו, תרוה 95-97	113, 129, 133, 142-143, 145,
ונדאם, קולונל 177	147, 184, 186, 188, 200, 209,
ויןדרון, אד 51	216, 225, 228
ויןולסום, פטר 78	
'ועד ההצלה הבינלאומי' (איי-אריסי)	124, 209
200, 119	הארון, אחמד 133, 146
'ועד החירום למקרי אסון' 134, 139,	'הגנה וחקירות של ארצות-הברית'
216	159
ועד הסיוע ההומניטרי (חלק מהמשרד	הוטו 20-26, 29-36, 38-41, 43-45,
לעניינים הומניטריים בסודאן)	60, 115, 120, 169, 184, 188,
146	211
'ועדת הפליטים האמריקנית' 20	הונדורס 120
ושינגטון (הבירה) 86, 90, 150, 157,	הוק, לוני 65-66, 68-69
199	הירושימה 131
ושינגטון פוסט 86	'הליברטון' 227
	המה (קבוצה אתנית) 107
זאיר (ראה קונגו)	המרשלד, דאג 242
זיכרון מסולפרינו (דונאן) 8	הנחיות ליבר (הוראות בדבר פיקוח
זימבבואה 41	על צבאות ארצות-הברית בשטח)
'זוכות לשחק' 119	123
זמביה 124	'הראס' 206
זנאווי, מלס 143, 145	
ז'נוסידר (מי שהשתתף ברצח עם) 26,	וולף, דניאל 134
35	וולפוביץ, פול 199
	ווס, מרסל 52-53, 236
חאן, שהריאר 34	'הוועד האולימפי ההולנדי' 119
'החברה האפריקנית המלכותית'	'הוועד למען אפריקה' 143
(לונדון) 25, 144	'וורלד הופ אינטרנשיונל' 69, 71,
חדשות כדור הארץ השטוח (ניק	80
דיוויס) 53	ויהרווארי, מריטה 130

- 241, 239, 235, 222, 166, 164
 יוגוסלביה לשעבר 16, 108, 120,
 206, 179, 129
 יוון 229
 יוחנן פאולוס השני, האפיפיור 198
 'יומן רייטס ווטש' 138, 179
 'ימק"א' 86, 127
 יפן 77, 219, 221, 226, 235
 ירדן 117, 156
 'ישו חי 2000' 78
 ישראל 34, 62, 117
 ישראל, המלחמה עם מדינות ערב
 117
 153 'כוח האיחוד האירופי' (EUFOR)
 כורדים תורכים 121
 כורדיסטן, העיראקית 42
 הכנסייה הסיינטולוגית 65
 כפרי שלום 137-138, 140, 145
 כרותי איברים 71-81, 83, 86-88,
 90-94, 179
 לאמיץ, מייק 177-180
 לארש דה זואה 101
 לבנון 49, 117, 221, 227
 לה פלאס (עיתון ניז'רי) 215
 'להאכיל את הילדים' 28
 'להציל את הילדים' 28, 134, 172,
 200, 216
 לוב 120
 לומה (בירת טוגו) 178-180
 לונדון 12, 30, 128, 144, 162, 204
 'לונדון סקול אוף איקונומיקס' 25,
 184
 לוקהרט, קלייר 157
 חוב 199, 204-205
 חוזים עם תורמים 48-53
 חוסיין, סדאם 108, 131, 227
 חוף השנהב 124, 127-128
 'חזון עולמי' 28
 'החזית המאוחדת המהפכנית' 112,
 173-174, 176, 178
 'חזית פוליטארי' 118
 חיי ישו (רטט) 64
 חירום, ארגוני 28
 'חמאס' 78
 'חמלה לבני־אנוש' 164
 חמר רוו' 120, 136
 חרטום 63, 142, 146-147
 טאליבאן 105, 109, 120, 151-152,
 155, 159, 161-167, 195
 טאנדו'ה, ממאדו 215
 טהואה (עיר בניז'ר) 214-215
 טוגו, רפובליקת 178
 טוטסי 20, 22-23, 31-34, 39-41, 43,
 70, 120, 169, 186
 טיגרה 133
 טייוואן 50
 טיילור, צ'רלס 105
 'טירי' 221
 טנזניה 23, 45, 124, 171, 209, 234
 'טר דום' 28, 50
 'טרוקר' 28
 טרי, פיונה 26, 36, 38, 235
 טריטוריות הומניטריות 14-16, 55,
 57-58, 106, 109, 133, 171, 229
 'טרנספרנסי אינטרנשיונל' 229
 'יראס אייד' 150, 157-159, 162,

- מיד, דאגלס 94-93
 מילושביץ', סלובודן 130
 'המיסיונרים הרפואיים של מרי' 28
 'המכון הבריטי לפיתוח מעבר לים'
 153
 מלאווי 62
 מלחמה בטרור 16, 130, 154-151
 156, 167, 172
 המלחמה הקרה 15, 112, 133, 204
 מלחמת קרים 11, 13
 מלרוז, ג'ו 90
 ממיאטו (ילדה ממחנה מוריי טאון)
 86-87, 95-96
 מנגיסטו היילה מריים 134, 145
 מנדארינו, ג'ו 87
 מנדלה, נלסון 197
 מסאדיקוב, טלתבק 105
 'מסדר מלטה' 28
 מערב אפריקה 17, 63, 72, 78, 104,
 111, 129, 177, 222
 'מפלגת העם הלאומית המאוחדת'
 (סיירה לאון) 77
 מקרטני, פול 198
 מראדי (אזור בניז'ר) 215
 מרוקו 118, 219
 מריאטו (ילדה ממחנה מוריי טאון) 98
 'המרכז לבטיחות ולפיתוח' 164
 'המרכז לתרבות ופנאי' 225
 מרלין 28
 "משבר הכולרה" 26-27, 33, 41
 'מתנת איברים' 81-83, 85-87, 93,
 96-95, 102
 נאט"ו 152-153, 159, 166, 182,
 185, 190, 202, 212, 222
- לוקיצ'וגיו 138
 ליבריה 42, 51, 63, 65, 100-101,
 105, 111, 118, 194, 209, 227
 'ליברים מאוחדים למען פיוס'
 ודמוקרטיה' 104
 "לייב 8" (מופע) 199
 "לייב אייד" (מופע) 135-137, 199
 לינגסמה, צ'יטסקה 131, 232
 לנדו (קבוצה אתנית) 107
 לנון, ג'ון 198
 'לשכת המסחר הבינלאומית' 218
 מאוכר, הלמוט 218
 מאקני 174-178, 181
 מבקי, תאבו 171
 מהו ההמו? (דייב אגרס) 118
 מובוטו, נשיא זאיר 35, 205
 מומבסה 144
 מונגוליה 209
 מונרוביה 100, 112
 'מועצת ההצלה השבדית' 28
 'מועצת הכנסיות העולמית' 127
 מוריס, ג'יימס 168, 172, 239, 241-
 242
 'מזון לעניים' 28
 מזורל, ז'אן 158
 מזרח טימור 121, 131, 221
 "המחלה ההולנדית" 212
 המחלקה לפיתוח בינלאומי (של
 ממשלת בריטניה) 203, 240-241
 מחנה בולונגה (בגומה) 44
 מחנה מוגונגה (בגומה) 21, 29-31, 35
 מחנה פאנוז (בגומה) 44
 מחנה קאקומה (בצפון קניה) 118-119
 מייאנמר 121

סאות צ'ינה מורנינג פוסט 74	צוותי בנייה־מחדש מהזויים
סאמרא 131	166
סאנטה, ז'אק 229	נורבגיה 221, 219
סברה ושתילה, מחנות 117	נטוורק (תכנית חדשות הולנדית) 15
סהראוים 118	נטסוס, אנדרו 235, 223, 150
'הסהר האדום' העיראקי 130	ניגריה 73, 128-124, 182-181,
סהרה המערבית 206, 118	236
סודאן 14, 42, 63, 101, 110, 118-	ניו אורלינס 227
119, 129, 133, 137-140, 142-	ניו זילנד 60
148, 153, 196, 206, 227, 236,	ניו יורק טיימס 74, 83, 86, 139,
239	199, 161
משרד האוצר 146	ניו יורק 78, 81, 83, 85-86, 102,
משרד התקשורת 146	195, 149
המשרד לעניינים הומניטריים	11 בספטמבר 155, 151, 149,
146	240
'סולידריות' (ארגון של הכנסייה	'דבליו־איי־בייס' (רשת טלוויזיה)
היוונית־אורתודוקסית) 59-60	85
'סולידריטה פרנסו' 28	ניו יורקר 41
סולפרינו, קרב 8, 11, 58	ניוזוויק 46
סומליה 14, 49, 105-106, 123, 131,	ניז'ר 216-214
153, 206, 210, 227	נייטינגייל, פלורנס 8, 10-13, 15,
סומלילנד 106-107	186
סופיה (ילדה ממחנה גרפטון) 84-85,	נייראנגו (הר געש) 23, 40, 115,
88, 91	ניירובי 63, 107, 189
סוריה 117	ניקרגואה 120
סטאל, לולי 131	נמיביה 41, 120, 172
סטוקטון, ניקולס 46	'הנמרים הטמילים' 107
'סטיכטינג פלוכטלינג' 51	נסטלה 178, 218
סי־אן־אן 35, 48, 52, 74, 170,	נפאל 162, 174
236	'הנציבות האירופית' 57, 60, 111,
סי־בי־אס (רשת טלוויזיה) 131	115, 151, 173, 209, 219, 222,
'הסיוע הנוצרי' 28	236-235, 229
סיוע תעתוע 217, 220-221	נתינה: כיצד יכול כל אחד מאתנו
הסיינטולוגית, הכנסייה (ראה הכנסייה	לשנות את העולם (ביל קלינטון)
הסיינטולוגית)	60

העמדה המיסיונרית: האם תרזה	55, 63, 56, 51, 48, 14
להלכה ולמעשה (כריסטופר היצ'נס) 195	,121, 112, 110-109, 103-71, 68
ענאן, קופי 241, 218, 216, 168	,184, 179-177, 175, 173-171
ערב הסעודית 143	233, 228, 225, 209, 203
פאוול, קולין 216, 166, 151-150	'ועד האמת והפיוס' 181
פארן, מיה 200	מחוז קוינדוגו 181
'הפדרציה הבינלאומית של חברות הצלב האדום והסדר האדום' 28	עדות לאמת (דו"ח של 'ועד האמת והפיוס') 181
פולין 236, 229	רשות התעבורה בכבישים 93
'פוליסארי' (ראה 'חזית פוליסארי') 106	סימפסון, סם 85-83, 89-88, 92-91
פונטלנד 106	100-99, 96
פורט לוקו 203	סין 236, 112
פורט סודאן 147	סכולפן, ד"ר לאו 61
פוריין אפירס 236	סן, אמרטיה 207, 129
פורסיית, פרדריק 126	סנגל 224
פטמאטה (נערה ממחנה מוריי טאון) 92-91, 88, 85-83	סנקו, פודיי 180
'פטררואנדה' 32	ססי, ג'בריל 98-97
פיט, בראד 200	ססי, מוחמד 88
"פילם אייד" 119	'סעד לפליטים' 43, 28
פיו, סגן ריד "האק" 149	ספונטורשיפ אנד פנדרייזינג (כתב עת) 53
פינה (אימה של דאמבה) 103-102	'ספינות החסד' 64, 17
פינלנד 62	ספקטיטור 134
פלוג'ה 130	סקוטארי 11
פלורנס נייטינגיייל: מלאך נוקם? (יו סמול) 11	סרבים 211, 202, 130, 122
פליטים, הגדרתם 223	סרבניצה 211, 120
הפלנגות, יחידות של 118-117	סרי לנקה 221, 107, 59, 50
פלסטינים 170, 117	סריבו 130-129
	'עזור לקשיש' 28
	עיראק 131-130, 121, 108, 62, 14
	,166-165, 156, 153, 151-150
	-227, 223, 221-220, 216, 209
	236, 228
	עיתונאים רואנדים בגלות 34

- פקיטטן 109, 120, 149, 151, 174, הצלב האדום הבריטי 134, 216
 225, 195 צמידים 225-226
 פרויקט ספֵרה 187-188 צפון קוריאה 144
 פריטאון (בירת ס׳ירה לאון) 56, 63- צרפת 28, 45-46, 101, 221, 226,
 64, 66, 68-69, 71, 73-74, 74, 81, 235
 83-85, 87, 89-91, 93, 97, 100, קאבול 109, 152, 157-163, 207
 172-176, 179, 181-183, 209, 'קאבול סרנה', הפיגוע במלון 163
 233 קאנו, הכומר סנטיאגו 69
 מחנה גרפטון לפצועי מלחמה קארן (שבט) 121
 77, 80, 78-71, 83, 89-88, 84-83, 77 מחנה מוריי טאון
 87-92, 94, 97-98, 102-103, קבה, אחמד טיג'אן "פה" 93, 173,
 233 179-180
 מלון מאמי יוקו 173-174, 180 קבוצת השבע (G7) 216, 226, 229
 משרד המסחר והתעשייה 180 קגאמה, פול 41
 המשרד לענייני רווחה, מגדר "קו היים לסודאן" 138-139
 וילדים 85, 94 'קוו קנדה' 71
 שגרירות ארצות-הברית 69 קונגו (לשעבר זאיר) 14, 22, 41,
 107, 118, 129, 171-172, 205, 227
 צ'אד 101-102, 113, 120, 153, 171, 'הקונגרס הלאומי האפריקני' 120
 200, 209 'קונסרן' 28
 'צבא הישע' 51, 224 'קוסובו' 60, 130, 202, 212-213
 'צבא השחרור העממי של סודאן' קופור, ג'ון 76
 118-119 'קופת השומרוני' 28
 צונאמי 16, 48, 50, 59-61, 65, 101, קוקה קולה (החברה) 81, 218-219
 105-108, 172, 196, 208, 213, קורסאו 220
 221, 222-226 ציגלר, ז'אן 197, 243
 'צ'כיה 219, 236 קושנר, ברנאר 128
 'הצלב האדום' 7, 13-18, 28, 33, 39, קיגאלי 169-170
 49-50, 54, 58-59, 62, 68, 107, קיוו, אגם 32
 113, 126, 128, 155, 185-186, 'ק׳ייר' 28
 200, 202, 217 'ק׳ייר' גרמניה 28
 הצלב האדום ההולנדי 63, 113, 'ק׳ייר' קנדה 28, 37
 136-137 קינשאסה 41

- רויטרס (סוכנות חדשות) 148, 32
 רומניה 61
 רוסיה 226
 'רופאי החירום הגרמניים' 28
 'רופאים ללא גבולות' 17, 26-27, 46, 50, 68, 71, 107, 112, 114, 128, 154, 240, 235, 208
 בלגיה 39-38, 28
 הולנד 28, 45, 51-53, 113, 154, 164
 מרכז המבצעים באמסטרדם 113, 190
 ספרד 45
 צרפת 26, 28, 36, 45-46, 74-76, 240, 235, 154, 136, 76
 שווייץ 45
 רייגן, רונלד 135
 רעב 17, 24, 49, 52, 60, 65, 104, 106, 162, 141-122, 168, 106
 172, 197, 199, 214-217
 'רעה את טלאיי הבינלאומי' 65
 רפובליקה סרפסקה 108
 רצועת עזה 117
 רצח עם (ראה גם ז'נוסידר) 22, 24, 35, 52, 125, 128, 209, 216-217
 217
 'רשת כלכלית בין־אזורית' 111
 'רשת לימוד פעיל של חובת דיווח וביצועים בפעולה הומניטרית' (ALNAP) 187-188
 'רשתות מידע אזוריות משולבות' (IRIN) 100
 שאריי, ויויאן 100
 שבדיה 62, 219
- 'קיס אף־אם' (תחנת רדיו בסיריה לאון) 78
 קיסינג'ר, הנרי 197
 קלוני, ג'ורג' 200
 קליין, נעמי 150, 240
 קלינטון, ביל 60, 87-86, 199
 קלינטון, הילארי רודהאם 164, 241
 קמבודיה 120, 136
 קמרון 30
 קנדה 28, 34, 37, 71, 221, 226
 קנדהאר 157
 קנזס סיטי סטאר 66
 קניה 60, 111, 118, 120, 137-138, 144
 קסאלה 146
 קרואטיה, קרואטים 108, 130
 קרואי, האמד 160
 'קריטאס' 28, 44, 107-108, 127
 קרן אפריקה 17, 144, 209
 קרן ביל ומלינדה גייטס 218, 236
 'קרן המטבע הבינלאומית' 204, 212, 231, 243
 'קרן הסיוע האקומנית ההולנדית' 136
 קשמיר 196
 קתרינה, ההוריקן 227
 רואנדה 17, 20-26, 29-34, 40-41, 54, 70, 118, 120, 169-170, 186, 209, 211, 216-217
 אזור הטורקזי 211
 הבנק הלאומי 32
 רוזנמלר, פאול 220
 רוטרדם 62
 'רוטרי', מועדוני 87, 204

172-171, 168, 147, 141, 139	שבליה, מקס 97, 93, 89, 85-77, 75
239, 215	233, 183
230, 151 תכנית מרשל	שווייץ 204, 45, 12, 10, 8
131 תל עפר	שורט, קלייר 236, 49
תמיכה רשמית בפיתוח (ODA) 219,	שחיתות 229-228, 221, 163, 115
235, 230	241-240, 231
'תנועת סוף־זמן־כרייסט הבינלאומית'	שטיגליץ, ג'וזף 166
94-93	שיהאב, עלווי 106
תרוה, האם 213, 195, 189	
התת־ועדה של בית הנבחרים האמריקני	תאילנד 120, 16
לענייני אפריקה והבריאות	תאצ'ר, מרגרט 135
86 העולמית	תורכיה 236, 121
73 ECOMOG	'תכנית המזון העולמית' (WFP) 28,
	,131, 129, 127, 119-118, 39, 37